

چگونگی بین‌المللی شدن یک دانشگاه در کارکردهای آموزش، پژوهش و خدمات
تخصصی: موردی از یک دانشگاه بین‌المللی

**Internationalization of Education, Research and Professional
Services in a University: the Case of an International University**

دریافت مقاله: ۱۳۹۲/۷/۲۰؛ دریافت نسخه نهایی: ۱۳۹۲/۹/۹؛ پذیرش مقاله: ۱۳۹۲/۱۲/۱۹

L. Feshalanj., (M.A) & A. Bazargan., (Ph.D)

لیلا فشانج^۱ و عباس بازرگان^۲

Abstract: The aim of this study was to survey the status of internationalization of this University regarding education, research and professional services functions. Hence data has been accumulated of the four statistical populations including senior managers, faculty members, students and staff using descriptive and analytic methods. Measurement tools included questionnaires which the researcher made. Required data has been collected from sampling of faculty members, students, staff and a complete census from senior managers. The information obtained was analyzed by using descriptive and inferential statistics methods. The results show that at the case University, the current state of the internationalization of education and research functioning is relatively desirable and not desirable is the function of specialized services. Therefore, considering the aims of the University towards internationalization, major decisions should be made for developing and reinforcement of the international dimension of main functions like education, research and university services.

Keywords: Internationalization, Higher Education, Education, Research, Professional Services

چکیده: هدف پژوهش حاضر، بررسی وضعیت بین‌المللی شدن یک دانشگاه در کارکردهای آموزش، پژوهش و خدمات تخصصی است. بدین منظور از چهار جامعه آماری شامل: مدیران ارشد، اعضای هیأت علمی، کارشناسان و دانشجویان با روش توصیفی-تحلیلی داده‌های لازم گردآوری شده است. ابزار اندازه‌گیری شامل پرسشنامه‌های محقق‌ساخته بوده است. داده‌های موردنیاز با روش نمونه‌گیری از اعضای هیأت علمی، کارشناسان و دانشجویان و نیز سرشماری کامل از مدیران ارشد گردآوری و با استفاده از روش‌های آماری توصیفی و استنباطی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. نتایج به‌دست آمده نشان داد که وضعیت موجود بین‌المللی شدن این دانشگاه در کارکردهای آموزش و پژوهش در سطح رضایت بخش (ضرورت توجه برای بهبودی) و در کارکرد خدمات تخصصی در سطح نسبتاً رضایت‌بخش (ضرورت توجه کامل برای بهبودی) قرار دارد. لذا با توجه به اهداف این دانشگاه، باید برای توسعه و تقویت بعد بین‌المللی کارکردهای اصلی آموزش، پژوهش و خدمات دانشگاه اقدامات همه‌جانبه‌ای انجام گیرد.

کلید واژه‌ها: بین‌المللی شدن، آموزش عالی، آموزش، پژوهش، خدمات تخصصی

مقدمه

رسالت عمده دانشگاه‌ها از قرون وسطی تا به حال حاضر را می‌توان در سه کارکرد آموزش، پژوهش و خدمات تخصصی خلاصه کرد (اسکات^۱، ۲۰۰۶). در سال‌های اخیر در حیطه مدیریت دانشگاهی، علاوه بر وظایف ملی یک وظیفه و مسئولیت بین‌المللی نیز برای دانشگاه‌ها قائل شده‌اند. براساس پژوهش‌های مرتبط با بین‌المللی شدن دانشگاه‌ها سه حوزه اصلی در فرایند بین‌المللی شدن می‌توان مشاهده کرد: ۱) انتقال دانش از یک کشور به کشور دیگر از طرق مختلف، از جمله رسانه‌ها (کتاب‌ها، رسانه‌های الکترونیکی و وسایل مشابه)، تحرک فیزیکی (کنفرانس‌ها، تحصیل خارج از کشور، تبادل هیأت علمی و غیره)، برنامه‌های درسی و طرح‌های پژوهشی مشترک و هم‌چنین آموزش فراملی منتقل می‌شود، ۲) آموزش و پژوهش بین‌المللی از طریق برنامه‌های بین مرزی و فراملی، از راه دور و سایر اشکال بین‌المللی (به‌عنوان مثال دانش زبان خارجی و مطالعات منطقه‌ای تطبیقی و ارتباطات بین‌المللی)، و ۳) برقراری ارتباط و گفتمان فراملی از طریق تحرک دانشجو و تحصیل خارج از کشور است (تایشلر، ۲۰۰۴: ۱۱-۱۰).

پدیده جهانی شدن، با هدف و جهت‌گیری آموزش فراملی و بین‌المللی در بسیاری از کشورها تحول یافته است. هر چند نهادهای تولید دانش یعنی دانشگاه‌ها اغلب ملی هستند. اما دانشگاه با حفظ مشخصه دوگانه- بین‌المللی در محتوا و ملی در مالکیت و عمل از ویژگی خاصی برخوردار است (وارجیس^۲، ۲۰۰۹: ۱۴). توسعه نظام آموزش عالی در سطح جهان تغییر پارادایم جریان مؤسسات آموزش عالی را به رسمیت شناخته است که نه تنها منابع محلی، منطقه‌ای یا ملی بلکه جهانی را در سطح جهان به هم متصل می‌کند (هادزیک^۳، ۲۰۱۱: ۹). بنابراین بین‌المللی شدن امری است که هیچ دانشگاهی نمی‌تواند نسبت به آن بی‌تفاوت باشد.

بیان مسئله

تعریف‌های گوناگونی از بین‌المللی شدن دانشگاه می‌توان عرضه کرد در یکی از این تعریف‌ها، بین‌المللی شدن عبارت است از فرایند تلفیق بعد بین‌المللی در کارکردهای تدریس، پژوهش و خدمات یک دانشگاه (نایت، ۱۹۹۴: ۱۱). چند مفهوم کلیدی در این تعریف وجود دارد. اول این-که ایده بین‌المللی شدن فرایندی پویا است و نه مجموعه‌ای از فعالیت‌های جدا از هم، دوم، اضافه کردن واژه تلفیق نیز به این تعریف برای اطمینان از بعد بین‌المللی است که هسته مرکزی برنامه‌ها، سیاست‌ها و رویه‌هاست و نه عنصر غیرقابل ادغام و حاشیه‌ای که منجر به پایداری بعد

1. Scott
2. Varghese
3. Hudzik

چگونگی بین‌المللی شدن یک دانشگاه در کارکردهای آموزش، پژوهش و خدمات ...

بین‌المللی می‌شود. سوم، هر دو بعد بین‌المللی و بین فرهنگی در این تعریف بر این واقعیت تأکید دارد که بین‌المللی شدن نه تنها متمایل به کشورها و یا دولت‌ها است، بلکه شامل گروه‌های مختلف فرهنگی و قومی در داخل کشور است (نایت، ۱۹۹۹: ۱۶). در تعریف جدید نایت، «بین-المللی شدن در سطوح ملی، منطقه‌ای و سازمانی عبارت از فرایند تلفیق بعد بین‌المللی، بین فرهنگی یا جهانی درون اهداف، کارکردها و یا تحویل آموزش عالی است» (نایت، ۲۰۰۳: ۲).

مطالعه نایت (۲۰۰۳) به‌عنوان یکی از اعضای انجمن بین‌المللی دانشگاه‌های جهان نشان می‌دهد که اکثریت اعضای این انجمن (۷۳ درصد) بر این باورند که بین‌المللی شدن اولویت بالایی در مؤسسات آموزش عالی دارد. در این راستا، دلایل متعددی در زمینه بین‌المللی شدن آموزش عالی از جمله دلایل سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی، حرفه‌ای، علمی و پژوهشی وجود دارد. نایت دلایل بین‌المللی شدن دانشگاه‌ها را حفظ رقابت، آماده‌سازی دانش‌آموختگان در سطح دانش بین‌المللی، شایستگی و کسب مهارت‌های بین فرهنگی، حفظ امنیت بین‌المللی و روابط صلح‌آمیز، مبادله دانشجویان و استادان، همکاری در تدریس و تحقیق، مشارکت در طرح‌های پژوهشی بین‌المللی، توسعه تدوین برنامه درسی بین‌المللی، تهیه موافقت‌نامه‌های بین‌المللی و بین فرهنگی، تغییر اجتماعی، صدور خدمات آموزشی و پروژه‌ها، توجه به تنوع قومی و فرهنگی و ایجاد تنوع در کسب درآمد از منابع بین‌المللی بیان کرده است (نایت، ۲۰۰۳: ۸).

در مطالعه‌ای که نایت و دویت^۲ (۱۹۹۷) در کشورهای آسیایی و اقیانوسیه انجام داده‌اند، نشان داده که مبادلات دانشگاهی ابزاری برای معرفی زبان و فرهنگ ملی این کشورها در عرصه بین‌المللی بوده است. از مهم‌ترین فواید و کارکردهای بین‌المللی شدن آموزش عالی، گسترش ارزش‌ها، اصول و معانی فرهنگ ملی کشورها در عرصه بین‌المللی است (دویت، ۲۰۰۲: ۹۱). و انواع نگرش‌ها موجب افزایش درک بین‌المللی برای همدلی با کشورهای دیگر، علاقه بیشتر به امور جهانی، بهبود در سبک یادگیری و عادات کار شده و در صلاحیت جهانی، شخصی و حرفه‌ای دانشجویان تأثیر به‌سزایی دارد (کاشنر و ماهون، ۲۰۰۲). هم‌چنین ارتباطات و همکاری‌های بین‌المللی موجب افزایش درک و شناخت بین فرهنگی، آشنایی دانشجویان بومی با مسائل بین-المللی و منابع درآمدی جدید می‌شود (نایت، ۲۰۰۳: ۸).

از جمله مواردی دیگری که در بین‌المللی شدن دانشگاه‌ها قابل توجه است، این است که کشورهای توسعه‌یافته میزبان تعداد قابل توجهی از دانشجویان بین‌المللی هستند و به‌دنبال جذب دانشجوی خارجی به دانشگاه‌های خود برای بهبود کیفیت و ترکیب فرهنگی بدنه

-
1. IAU (International Association of Universities)
  2. Knight & Dewit

دانشجویی، کسب اعتبار و درآمد می باشد (آلتباخ و نایت^۱، ۲۰۰۷: ۲۹۵). تحولات جدید در آموزش فراملی نشان می دهد که تقاضا برای آموزش بین المللی با افزایش از ۱,۸۰۰,۰۰۰ میلیون نفر در سال ۲۰۰۰ به ۷,۲۰۰,۰۰۰ دانشجوی بین المللی در سال ۲۰۲۵ خواهد رسید (نایت، ۲۰۰۶: ۲۲-۲۱). دویت و همکاران (۲۰۰۵) نیز عناصر و شاخص های اصلی بین المللی شدن دانشگاه ها را در دو بخش داخلی و فراملی با زیرمجموعه های تقسیم بندی کردند که عبارتند از: بین المللی شدن در داخل (براساس پردیس) شامل: برنامه درسی و برنامه ها، فرآیند تدریس/یادگیری، فعالیت های فوق برنامه، ارتباط با گروه های قومی و فرهنگی محلی، پژوهش و فعالیت علمی، و بین المللی شدن خارج از کشور (فراملی): شامل: جابجایی یا تحرک افراد، تحویل برنامه ها، تحرک ارائه دهندگان و پروژه های بین المللی است (دویت و دیگران، ۲۰۰۵: ۲۹-۲۸). با توجه به روند یاد شده، در سطح ملی نیز کوشش هایی برای بین المللی شدن آموزش عالی ایران به عمل آمده است. وزارت علوم، تحقیقات و فناوری در رویکرد و برنامه های جدید خود، جایگاه ویژه ای را برای مراودات بین المللی به ویژه در جهان اسلام و سازمان ها، اتحادیه ها و مجامع اسلامی منظور داشته است. علاوه بر آن برای گسترش زبان فارسی نیز نقش قابل توجهی در این رابطه پیش بینی شده است (وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، ۱۳۸۹).

گزاره های پژوهش

بنابراین براساس یک طرح پژوهشی^۲، تدوین و اجرا شده که سؤال کلی آن عبارت بود از "یکی از دانشگاه های کشور^۳ که در رسالت آن بین المللی شدن به صراحت بیان شده است، وضعیت آن از نظر بین المللی شدن چگونه است؟" بررسی شده است. به عبارت دیگر طرح پژوهش یاد شده، درصدد پاسخ دادن به سؤال های زیر بوده است: الف) آیا دانشگاه مورد نظر برنامه ها و سیاست های مدونی برای بین المللی کردن کارکردها داشته است؟ ب) در این مسیر با چه چالش هایی همراه بوده است؟. لذا پژوهش، سؤال های فرعی زیر را مورد توجه قرار داده است: - وضعیت موجود بین المللی شدن دانشگاه در کارکردهای آموزشی، پژوهشی و خدمات تخصصی چگونه است؟

1. Altbach & Knight

۲. فشالنج (۱۳۹۰)

۳. با توجه به اخلاق پژوهشی (بازرگان، ۱۳۹۱: ۱۸۱) و رعایت محفوظ بودن ویژگی دانشگاه مورد پژوهش از ذکر نام دانشگاه به طور آشکار خودداری شده است (مؤلفان)

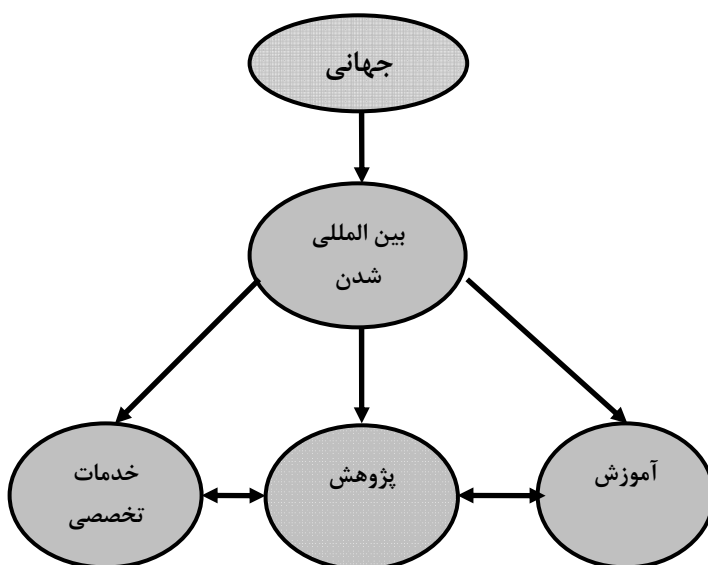
چگونگی بین‌المللی شدن یک دانشگاه در کارکردهای آموزش، پژوهش و خدمات ...

- تا چه اندازه کارکردهای آموزشی، پژوهشی و خدمات تخصصی دانشگاه از دیدگاه مدیران، اعضای هیأت علمی، کارشناسان و دانشجویان در راستای بین‌المللی شدن است؟

- آیا بین وضعیت موجود بین‌المللی شدن دانشگاه در کارکردهای آموزشی، پژوهشی و خدمات تخصصی تفاوت معناداری وجود دارد؟

- چالش‌ها و موانع پیشبرد بین‌المللی شدن دانشگاه در کارکردهای آموزشی، پژوهشی و خدمات تخصصی چیست و چگونه می‌توان بین‌المللی شدن را در آن‌ها تقویت کرد؟

براساس پیشینه پژوهش، می‌توان رابطه جهانی شدن با بین‌المللی شدن و کارکردهای اصلی یک دانشگاه را به صورت زیر نمایش داد.

شکل ۱. کارکردهای اصلی در بین‌المللی شدن دانشگاه

پیشینه پژوهش

رویکردهای بین‌المللی شدن دانشگاه‌ها

چهار رویکرد در خصوص بین‌المللی شدن دانشگاه‌ها وجود دارد که عبارتند از:

- رویکرد فعالیت: ^۱ که بر ارتقای فعالیت‌هایی مانند برنامه درسی، تبادل دانشجو و هیأت علمی، کمک‌های فنی و دانشجویان بین‌المللی تاکید دارد. در واقع، رویکرد فعالیت مترادف با واژه آموزش بین‌المللی در دهه ۱۹۷۰ و اوایل دهه ۱۹۸۰ است.
- رویکرد قابلیت: ^۲ موضوع محوری این رویکرد این است که چگونه تولید و انتقال دانش به توسعه مهارت‌ها در پرسنل مؤسسات آموزش عالی کمک می‌کند. به‌طوری که بیشتر در سطح بین‌المللی و بین فرهنگی آگاه و ماهرتر شوند.
- رویکرد شخصیت‌گرا: ^۳ این رویکرد بیشتر مربوط به نظریه‌های توسعه سازمانی که تمرکز بر ایجاد یک فرهنگ یا جو در داخل سازمان برای حمایت از مجموعه‌ای خاص از اصول و اهداف است. و اذعان دارد که بعد بین‌المللی برای تعریف یک دانشگاه مهم است. و بدون سیستم اراده قوی و حمایت فرهنگی، بعد بین‌المللی هرگز محقق نمی‌شود.
- رویکرد فرایندی: ^۴ بر فشار و یا تزریق بعد بین‌المللی یا بین فرهنگی در تدریس، پژوهش و خدمات از طریق ترکیب طیف گسترده‌ای از فعالیت‌ها، سیاست‌ها و رویه‌ها اشاره می‌کند. ملاحظه عمده در این رویکرد نیاز به نشان دادن ثبات و تقویت بعد بین‌المللی است (کیانگ^۵، ۲۰۰۳: ۲۵۱-۲۵۰).

ویژگی‌های "دانشگاه" مورد مطالعه

دانشگاه مورد مطالعه با اهداف گسترش و تحقق فرهنگ اسلامی در جهان اسلام، نشر فرهنگ و معارف اسلامی در سطح بین‌المللی، شناساندن شخصیت‌های جهان اسلام برای تعمیق فرهنگ اسلامی، بهره‌گیری از علوم و فنون در راستای فرهنگ اسلامی، تربیت متخصصان متعهد به منظور خوداتکایی علمی و فرهنگی کشورهای اسلامی، کمک به گسترش تحصیلات عالی کشور، فعالیت رسمی خود را به‌عنوان یک دانشگاه جامع از سال ۱۳۷۰ آغاز کرده است. از مهم‌ترین فعالیت‌های بین‌المللی دانشگاه، عقد تفاهم‌نامه‌های بین‌المللی با دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی کشورهای مختلف جهان در بخش‌های مختلف آموزش، پژوهش و خدمات، برگزاری دوره‌های متعدد آموزش زبان فارسی، برگزاری کنفرانس‌ها و کنگره‌های بین‌المللی، عضویت در اتحادیه‌ها، مجامع و فدراسیون‌های جهانی و منطقه‌ای،^۶ (دفتر همکاری‌های علمی و بین‌المللی دانشگاه،

1. The activity approach
2. The competency approach
3. The ethos approach
4. The process approach
5. Qiang
6. IAU, The Association Of State Universities Of Caspian Sea Region & FUIW

چگونگی بین‌المللی شدن یک دانشگاه در کارکردهای آموزش، پژوهش و خدمات ...

۱۳۹۲). و همچنین جذب دانشجوی خارجی که در دو بخش؛ الف) دانشجویان شاغل به تحصیل در مرکز آموزش زبان فارسی برای یادگیری زبان فارسی است که مطابق آخرین آمارها، تعداد دانشجویان خارجی این مرکز، ۶۷۱ نفر از ملیت‌های مختلف است. و طی دوره بیست ساله از سال ۱۳۷۰ تا ۱۳۸۹، ۴۱۹۷ نفر از این مرکز دانش‌آموخته شده‌اند. ب) دانشجویان وارد رشته‌های تحصیلی دانشگاه که آمار آن‌ها از سال ۱۳۷۲ تا سال ۱۳۹۰ نشان می‌دهد که تعداد ۲۶۸۶ نفر بوده‌اند. و در حال حاضر نیز، ۸۹۲ نفر از ۱۵ ملیت در رشته‌های مختلف مشغول به تحصیل هستند. که در مجموع دو بخش ۱۵۶۳ نفر می‌شوند. به عبارتی دیگر، از مجموع کل دانشجویان دانشگاه، ۲۰ درصد را دانشجویان خارجی تشکیل می‌دهند. که ۱۲ درصد آن‌ها در بخش دانشجویان وارد رشته و ۸ درصد آن‌ها در بخش دانشجویان شاغل در مرکز آموزش زبان فارسی است (دفتر ریاست و روابط عمومی دانشگاه، ۱۳۹۲).

مروری بر پژوهش‌های انجام شده در زمینه بین‌المللی شدن دانشگاه‌ها

بازرگان و دیگران (۱۳۸۹) با هدف بررسی وضعیت موجود آموزش فراملی در ایران در سال تحصیلی ۸۶-۱۳۸۵ از ۲۱ دانشگاه کشور با متغیرهای دوره‌های آموزشی، دانشجویان و اعضای هیأت علمی، منابع مادی و کالبدی، فرایند آموزش و یادگیری، ارتباط استاد-دانشجو و تعامل آنان، استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات و تسهیلات آموزشی و رفاهی در دوره‌های آموزش فراملی نشان می‌دهد که ایران یک کشور واردکننده آموزش عالی از کشورهای نظیر انگلستان، روسیه، آمریکا و فرانسه و... است. و هم‌زمان صادرکننده آموزش عالی فراملی به کشورهای نظیر: ازبکستان، افغانستان، ترکمنستان و پاکستان و... است. و مطالعه دروندادها و فرایندهای این نوع آموزش در قالب برنامه‌های مشترک میان دانشگاه‌های خارج از ایران با دانشگاه‌های داخلی نشان‌دهنده آن است که وضعیت موجود آن از مطلوبیت برخوردار نبوده است. همچنین کیفیت فرایندهای برنامه‌های آموزش عالی برون مرزی با توجه به استفاده از راهبردهای یاددهی-یادگیری، منابع یادگیری شیوه سنجش و ارزیابی، شیوه تعاملات استاد و دانشجو و به‌کارگرفتن زیرساخت‌های فناوری اطلاعات و ارتباطات نسبتاً مطلوب بوده است. منتظر (۱۳۸۷) نیز در مطالعه‌ای تطبیقی در ارزیابی نسبی دانشگاه‌های منتخب ایران در ویژگی‌های دانشجویی، ساختار، بودجه، مراودات علمی بین‌المللی، منابع اطلاعاتی و بروندادهای علمی دانشگاه‌ها، وضعیت مناسبی را برای دانشگاه‌های کشور توصیف کرده است.

در سطح منطقه‌ای نیز پژوهشی توسط بستروم^۱ (۲۰۱۰) درباره بین‌المللی شدن دانشگاه-

---

1. Bostrom

های آنکارا و غازی در ترکیه انجام شده است. نتایج نشان داده که در دانشگاه آنکارا، مسائل بین-المللی در سطح مقام ریاست دانشکده تنظیم شده‌اند. اما چندان در عمل به اجرا در نیامده است. در دانشگاه غازی حتی تصمیم‌گیر برای اجرای برنامه‌های بین‌المللی به‌وضوح اتخاذ نشده است. از نتایج دیگر این‌که، پاسخ‌های اعضای هیأت علمی و مدیران در این پژوهش نشان می‌دهد که ویژگی‌های بین‌المللی شدن در دانشگاه آنکارا بیشتر از دانشگاه غازی بوده است. اما هنگامی‌که پاسخ دانشجویان اضافه شده، فرضیه پشتیبانی نشده است. از دلایل آن به همکاری و برقراری ارتباط بیشتر اعضای هیأت علمی و مدیران دانشگاه آنکارا در مقایسه با اعضای هیأت علمی و مدیران دانشگاه غازی و یا این‌که دانشجویان در دانشگاه غازی آگاهی بیشتری از ویژگی‌های بین‌المللی شدن داشته‌اند. و هم‌چنین اعضای هیأت علمی و مدیران دانشگاه غازی بیشتر بر روی منافع ملی متمرکز بوده‌اند، اشاره شده است. در مطالعه سیاه^۱ (۲۰۰۹) از عوامل مؤثر در بین-المللی نشدن دانشگاه‌های ایران، عدم وجود اراده سیاسی واقعی، سیستم آموزشی متمرکز، بوروکراسی و زیرساخت‌های انعطاف‌ناپذیر دانشگاهی، روش‌های تدریس سنتی، منابع مالی ناکافی، امکانات و زیرساخت‌های قدیمی، بی‌کفایتی در زبان بین‌المللی (به‌عنوان مثال انگلیسی)، مدیریت ضعیف و به شدت سیاسی حوزه‌های دانشگاهی نامبرده شده است.

پژوهش آیوبی و مسعود^۲ (۲۰۰۷) به بررسی این‌که تا چه میزان دانشگاه‌های انگلستان به موفقیت‌های بین‌المللی مطابق قصد استراتژیک خود از بین‌المللی شدن رسیده‌اند، پرداخته است. نتایج پژوهش نشان داده که ۴۸ درصد دانشگاه‌ها در سطح دانشجوی بین‌المللی فعال هستند. از دیگر نتایج آن بوده که ۱۵ درصد از دانشگاه‌های انگلستان در دسته بازندگان بین‌المللی، ۳۷ درصد در گروه سخنرانان بین‌المللی، ۳۷ درصد در دسته برندگان بین‌المللی و ۱۱ درصد در گروه بازیگران بین‌المللی ارزیابی شده‌اند (آیوبی و مسعود، ۲۰۰۷: ۳۴۴-۳۴۵). در پژوهش دیگری بندریس^۳ (۲۰۰۷) به تلاش‌های بین‌المللی شدن در دانشگاه‌های دولتی ایالت فلوریدا در سال تحصیلی ۲۰۰۵-۲۰۰۶ پرداخته است. یافته‌های این پژوهش به‌طور خلاصه نشان داده که USF فعال‌ترین دانشگاه از نظر تلاش‌های بین‌المللی شدن با نمره میانگین (۴) بوده است. پس از آن به ترتیب دانشگاه UNF با میانگین (۳/۸۳)، دانشگاه فلوریدا در حد متوسط با میانگین (۳/۴۳)، دانشگاه UCF با میانگین (۳/۳۵)، دانشگاه UWF با میانگین (۳/۳۱)، دانشگاه FIU با میانگین (۳/۲۰)، دانشگاه FAMU با میانگین (۳/۰۹)، دانشگاه FSU با میانگین (۳) قرار داشتند. و کمترین فعالیت را دانشگاه FGCU با میانگین (۲/۵) داشته است. نتایج مطالعه هورن، هندل و

-
1. Siah
  2. Ayoubi & Massoud
  3. Bendriss

چگونگی بین‌المللی شدن یک دانشگاه در کارکردهای آموزش، پژوهش و خدمات ...

فرای^۱ (۲۰۰۷)، در تجزیه و تحلیل میزان بین‌المللی شدن ۷۷ دانشگاه پژوهشی در ایالات متحده از شاخص‌های بین‌المللی شدن نشان داده که وزن متوسط ویژگی‌های دانشجو (۲۴/۵)، محقق (۱۹/۶)، جهت‌گیری پژوهش (۱۸/۶)، محتوای برنامه درسی (۲۲/۹)، حمایت سازمانی (۱۵)، تعداد عنوان مراکز بین‌المللی (۱۰/۶)، وجود مدیر ارشد برای فعالیت‌های بین‌المللی (۱۰/۳)، اعضای هیأت علمی و همکاران تحقیق بین‌المللی (۹/۵)، نیازهای اعتباری رویکردهای بین‌المللی (۸/۴) و شرکت‌کنندگان تحصیل در خارج از کشور (۸/۰) درصد بوده است. و نیز پژوهش تیلور^۲ (۲۰۰۴) با نگاهی به استراتژی‌های بین‌المللی شدن چهار دانشگاه برجسته: بریتیش کلمبیا^۳، شیکاگو، اوپسالا و استرالیای غربی^۴ با پوشش ابعاد تدریس و یادگیری، پژوهش، قراردادهای نیروی انسانی و مدیریت سازمانی و در نهایت، ارزیابی بین‌المللی شدن بررسی شده است. که نتایج نشان داده برای بین‌المللی شدن هنوز فاصله زیادی تا یادگیری برحسب برنامه‌ریزی استراتژیک وجود دارد، اما در این رابطه حداقل در ترکیبی از آرمان‌گرایی و واقع‌گرایی قرار دارند (تیلور، ۲۰۰۴).

روش پژوهش

برای پاسخ دادن به سؤال‌های پژوهشی از روش پژوهش توصیفی-تحلیلی استفاده شده است. جامعه و نمونه‌های مورد مطالعه پژوهش برای گردآوری داده‌های موردنیاز مشتمل بر چهار زیر جامعه شامل: ۸۲ نفر از مدیران دانشگاه که شامل رئیس و معاونان دانشگاه، رؤسا و معاونان دانشکده‌ها، مدیران گروه‌های آموزشی و مدیران میانی به‌روش شمارش کامل بوده که ۴۴ نفر پاسخ دادند، ۲۱۰ نفر از اعضای هیأت علمی با روش نمونه‌گیری طبقه‌ای چندمرحله‌ای با انتساب متناسب براساس طبقات دانشکده، گروه آموزشی و مرتبه علمی انتخاب شدند که ۱۰۰ نفر پاسخ دادند، از ۱۹۳ نفر کارشناسان با نمونه‌گیری طبقه‌ای در طبقات واحد سازمانی و جنس ۱۲۸ نفر انتخاب و از ۶۸۶۳ نفر دانشجویان با نمونه‌گیری طبقه‌ای چندمرحله‌ای با انتساب متناسب ۳۶۳ نفر انتخاب شد که براساس طبقات و مراحل دانشکده‌ها، گروه‌های آموزشی، جنس، مقطع تحصیلی و ملیت نمونه‌گیری و بعد از آن در کلاس‌های درس به‌صورت تصادفی توزیع شدند. ابزار گردآوری داده‌ها چهار پرسشنامه محقق‌ساخته مجزا برای چهار جامعه پژوهش بوده است. روایی پرسشنامه‌های پژوهش با توجه به بررسی کیفی و با استناد به نظرات متخصصان،

-
1. Horn, Hendel & Fry
  2. Taylor
  3. UBC
  4. UWA

روایی صوری و محتوایی و برای پایایی پرسشنامه‌ها نیز از روش آلفای کرونباخ استفاده شده است. و مقادیر به دست آمده برای پرسشنامه‌های مدیران، اعضای هیأت علمی، کارشناسان و دانشجویان به ترتیب ۰/۹۶۷، ۰/۹۵۸، ۰/۹۵۶ و ۰/۹۵۶ به دست آمده که نشان از پایایی بالا و مناسب پرسشنامه‌های پژوهش دارد. روش تجزیه و تحلیل داده‌ها به کمک نرم‌افزار آماری Spss با استفاده از روش‌های آمار توصیفی (فراوانی، میانگین، انحراف معیار) و آمار استنباطی (تی تک متغیره و فریدمن) مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. در نهایت وضعیت کارکردهای آموزش، پژوهش و خدمات تخصصی در دانشگاه مورد مطالعه از طریق طیف سه درجه‌ای: کاملاً رضایت بخش، رضایت‌بخش و نسبتاً رضایت‌بخش ارزیابی شده است. برای این منظور چنانچه میانگین نظرات بیان شده درباره وضعیت بین‌المللی شدن کمتر از ۱/۶۶ بود، وضعیت آن بر روی طیف در حالت نسبتاً رضایت‌بخش (ضرورت توجه کامل برای بهبودی)، اگر بین ۱/۶۶ تا ۳/۳۴ بود، وضعیت آن بر روی طیف در حالت رضایت‌بخش (ضرورت توجه برای بهبودی) و اگر مساوی ۳/۳۴ یا بیشتر از آن بود، وضعیت مورد مطالعه بر روی طیف در حالت کاملاً رضایت‌بخش (حفظ وضعیت موجود و ارتقاء مستمر آن) ارزیابی شده است.

یافته‌های پژوهش

سؤال اول: «وضعیت موجود بین‌المللی شدن دانشگاه در کارکردهای آموزشی، پژوهشی و خدمات تخصصی چگونه است؟»

برای پاسخ به سؤال اول پژوهش در خصوص وضعیت موجود بین‌المللی شدن دانشگاه در کارکردهای آموزشی، پژوهشی و خدمات تخصصی، به دلیل این‌که مقیاس ابزار اندازه‌گیری (پرسشنامه) به صورت شش درجه‌ای و مقدار میانگین آن‌ها عدد ۲/۵ است. بنابراین میانگین (۲/۵) به عنوان حد متوسط در نظر گرفته شده است. و وضعیت موجود نسبت به مقدار ۲/۵ بررسی و از آزمون تی تک متغیره استفاده شده است. همان‌طور که در جدول ۱ مشاهده می‌شود، با بررسی مقدار میانگین‌های به دست آمده از تحلیل داده‌ها در کارکردهای آموزشی با میانگین (۱/۷۲)، پژوهشی با میانگین (۲/۰۸) و خدمات تخصصی با میانگین (۱/۵۶) می‌توان نتیجه گرفت که میانگین‌ها کمتر از حد متوسط است. هم‌چنین براساس طیف سه درجه‌ای، وضعیت موجود بین‌المللی شدن دانشگاه در کارکردهای آموزشی و پژوهشی در سطح رضایت‌بخش و کارکرد خدمات تخصصی در سطح نسبتاً و کمتر رضایت‌بخش ارزیابی شده است.

چگونگی بین‌المللی شدن یک دانشگاه در کارکردهای آموزش، پژوهش و خدمات ...

جدول ۱. وضعیت موجود بین‌المللی شدن دانشگاه در کارکردهای آموزشی،

پژوهشی و خدمات تخصصی

کارکرد	فراوانی	میانگین	انحراف معیار	خطای میانگین	آماره تی	تفاوت میانگین	سطح رضایتمندی
آموزشی	۶۳۵	۱/۷۲	۰/۵۹۳	۰/۰۲۳	۳۳/۱۰	-۰/۷۷۹	رضایت بخش
پژوهشی	۶۳۵	۲/۰۸	۰/۷۱۷	۰/۰۲۸	۱۴/۶۶	-۰/۴۱۷	رضایت بخش
خدمات تخصصی	۶۳۵	۱/۵۶	۰/۷۲۸	۰/۰۲۸۹	۳۲/۴۰	-۰/۹۳۷	نسبتاً رضایت بخش

سؤال دوم: «تا چه اندازه کارکردهای آموزشی، پژوهشی و خدمات تخصصی دانشگاه از دیدگاه مدیران، اعضای هیأت علمی، کارشناسان و دانشجویان در راستای بین‌المللی شدن می‌باشد؟»

برای بررسی سؤال دوم پژوهش از آزمون تی تک متغیره استفاده شده است. همان‌طور که در جدول ۲ مشاهده می‌شود، تفاوت میانگین‌ها با مقدار ثابت ۲/۵ در سطح ۰/۰۵ معنادار است. با بررسی مقدار میانگین‌های به‌دست آمده از تحلیل داده‌ها می‌توان نتیجه گرفت که در گروه مدیران، کارکردهای آموزشی با میانگین (۱/۸۵)، پژوهشی (۲/۲۵) و خدمات تخصصی (۱/۹۶)، در گروه اعضای هیأت علمی، کارکردهای آموزشی با میانگین (۱/۸۳)، پژوهشی (۲/۳۰) و خدمات تخصصی (۱/۸۱)، در گروه کارشناسان، کارکردهای آموزشی (۱/۸۶)، پژوهشی (۲/۱۳) و خدمات تخصصی (۱/۳۲) و در گروه دانشجویان کارکردهای آموزشی با میانگین (۱/۶۲)، پژوهشی (۱/۹۸) و خدمات تخصصی (۱/۵۲) ارزیابی شده است که میانگین‌ها برای همه گروه‌ها کمتر از حد متوسط بوده است.

جدول ۲. وضعیت موجود بین‌المللی شدن کارکردهای آموزشی، پژوهشی و

خدمات تخصصی دانشگاه از دیدگاه مدیران، اعضای هیأت علمی، کارشناسان و دانشجویان

گروه‌های پژوهش	فراوانی	آموزش					پژوهشی					خدمات تخصصی				
		میانگین	انحراف معیار	خطای میانگین	آماره تی	تفاوت میانگین	میانگین	انحراف معیار	خطای میانگین	آماره تی	تفاوت میانگین	میانگین	انحراف معیار	خطای میانگین	آماره تی	تفاوت میانگین
مدیران	۴۴	۱/۸۵	۰/۴۹	۰/۰۷۴	-۸/۶۴	-۰/۶۴۳	۲/۲۵	۰/۵۹۶	۰/۰۸۹۹	-۲/۷۸۱	-۰/۳۵۰	۱/۹۶۴	۰/۶۲۲	۰/۰۹۳	-۵/۷۰۶	-۱/۵۳۵
اعضای هیأت علمی	۱۰۰	۱/۸۳	۰/۵۵	۰/۰۵۵	-۱۱/۹۶	-۰/۶۶۹	۲/۳۰	۰/۷۰۱	۰/۰۷۰	-۲/۷۸۱	-۱/۱۹۵	۱/۸۱۲	۰/۷۳۶	۰/۰۷۳	-۹/۱۰۵	-۰/۶۷۰
کارشناسان	۱۲۸	۱/۸۶	۰/۵۹	۰/۰۵۲	-۱۲/۰۲	-۰/۶۳۳	۲/۱۳	۰/۷۷۰	۰/۰۶۸	-۵/۳۶۶	-۰/۳۶۵	۱/۳۲۳	۰/۶۰۴	۰/۰۵۲	-۲۲/۰۳۵	-۱/۱۷۶
دانشجویان	۳۶۳	۱/۶۲	۰/۵۹	۰/۰۳۱	-۲۸/۱۲	-۰/۸۷۹	۱/۹۸	۰/۶۹۸	۰/۰۳۶	-۱۴/۰۱۰۷	-۰/۵۱۷	۱/۵۲۴	۰/۷۳۸	۰/۰۳۸	-۲۵/۱۱۸	-۰/۹۷۵

براساس طیف سه درجه‌ای طبق جدول ۳، وضعیت موجود کارکرد آموزشی از دیدگاه مدیران، اعضای هیأت علمی و کارشناسان در سطح رضایت بخش و از دیدگاه دانشجویان در سطح نسبتاً رضایت‌بخش است. وضعیت بین‌المللی شدن کارکرد پژوهشی دانشگاه از دیدگاه چهار گروه پژوهش در سطح رضایت‌بخش ارزیابی شده است. و نیز وضعیت کارکرد خدمات تخصصی دانشگاه را مدیران و اعضای هیأت علمی در سطح رضایت‌بخش و دانشجویان و کارشناسان در سطح نسبتاً رضایت‌بخش ارزیابی کرده‌اند. به عبارتی دیگر کارکرد پژوهشی دانشگاه از دیدگاه چهار گروه به ترتیب میانگین‌های به‌دست آمده اعضای هیأت علمی، مدیران، کارشناسان و دانشجویان در سطح رضایت‌بخش و بیشتر در راستای بین‌المللی شدن بوده است. و بعد از آن کارکرد آموزشی است که از دیدگاه کارشناسان، مدیران و اعضای هیأت علمی در سطح رضایت‌بخش و از نظر دانشجویان در سطح نسبتاً رضایت‌بخش بوده است. در آخر نیز کارکرد خدمات تخصصی با کمترین میانگین‌ها به ترتیب از دیدگاه مدیران و اعضای هیأت علمی در سطح رضایت‌بخش و از دیدگاه دانشجویان و کارشناسان در سطح نسبتاً رضایت‌بخش ارزیابی شده است.

جدول ۳. وضعیت بین‌المللی شدن کارکردهای آموزشی، پژوهشی و خدمات تخصصی دانشگاه از دیدگاه مدیران، اعضای هیأت علمی، کارشناسان و دانشجویان

خدمات تخصصی		پژوهشی		آموزشی		فراوانی	گروه‌های پژوهش
سطح رضایتمندی	میانگین	سطح رضایتمندی	میانگین	سطح رضایتمندی	میانگین		
رضایت بخش	۱/۹۶	رضایت بخش	۲/۲۵	رضایت بخش	۱/۸۵	۴۴	مدیران
رضایت بخش	۱/۸۱	رضایت بخش	۲/۳۰	رضایت بخش	۱/۸۳	۱۰۰	اعضای هیأت علمی
نسبتاً رضایت بخش	۱/۳۲	رضایت بخش	۲/۱۳	رضایت بخش	۱/۸۶	۱۲۸	کارشناسان
نسبتاً رضایت بخش	۱/۵۲	رضایت بخش	۱/۹۸	نسبتاً رضایت بخش	۱/۶۲	۳۶۳	دانشجویان

سؤال سوم: «آیا بین وضعیت موجود بین‌المللی شدن دانشگاه در کارکردهای آموزشی، پژوهشی و خدمات تخصصی تفاوت معناداری وجود دارد؟»

در تحلیل این‌که آیا بین وضعیت موجود بین‌المللی شدن دانشگاه در کارکردها تفاوت معناداری وجود دارد؟ از آزمون آماری فریدمن استفاده شده است. نتایج تحلیل در جدول ۴ نشان می‌دهد که بین وضعیت موجود بین‌المللی شدن دانشگاه در کارکردهای آموزشی، پژوهشی و

چگونگی بین‌المللی شدن یک دانشگاه در کارکردهای آموزش، پژوهش و خدمات ...

خدمات تخصصی تفاوت معناداری در سطح ۰/۰۵ وجود دارد. با توجه به میانگین رتبه‌ها، وضعیت موجود بین‌المللی شدن کارکرد پژوهشی با میانگین (۲/۰۸) در رتبه اول و بعد از آن کارکرد آموزشی با میانگین (۱/۷۲) در رتبه دوم و در آخر نیز کارکرد خدمات تخصصی دانشگاه با میانگین (۱/۵۶) قرار گرفته است.

جدول ۴. مقایسه وضعیت موجود بین‌المللی شدن دانشگاه در کارکردهای

آموزشی، پژوهشی و خدمات تخصصی

کارکرد	فراوانی	میانگین	خطای میانگین	میانگین رتبه	خی دو	درجه آزادی	سطح معنی داری
پژوهشی	۶۳۵	۲/۰۸۲	۰/۷۱۷	۲/۵۹	۳۵۷/۷۳	۲	P ≤ ۰/۰۵
آموزشی	۶۳۵	۱/۷۲۰	۰/۵۹۳	۱/۸۵			
خدمات تخصصی	۶۳۵	۱/۵۶۲	۰/۷۲۸	۱/۵۶			

سؤال چهارم: «چالش‌ها و موانع پیشبرد بین‌المللی شدن دانشگاه در کارکردهای آموزشی، پژوهشی و خدمات تخصصی چیست و چگونه می‌توان بین‌المللی شدن را در آن‌ها تقویت کرد؟»

از مهم‌ترین موانع و چالش‌های بین‌المللی شدن دانشگاه با توجه به سطوح کارکردهای آموزشی، پژوهشی و خدمات تخصصی مورد پژوهش و ارزیابی رضایت‌بخشی نسبی و کمتر کارکرد خدمات تخصصی و رضایت‌بخشی کارکردهای پژوهشی و آموزشی از سوی مدیران، اعضای هیأت علمی، کارشناسان و دانشجویان دانشگاه، می‌توان به موانع و چالش‌ها از جمله: کیفیت اعضای هیأت علمی، برنامه‌های آموزشی و درسی، فرایند یاددهی و یادگیری و دانشجویان در سطح کارکرد آموزشی، برنامه‌های پژوهشی و فناوری اطلاعات و ارتباطات در سطح کارکرد پژوهشی و همچنین، در سطح کارکرد خدمات تخصصی، به نامناسب بودن تشکیلات و ساختار سازمانی، بودجه و منابع مالی، ارتباطات (درون و برون‌دانشگاهی)، همکاری‌های بین‌المللی، توانمندی کارشناسان، سازوکار ارزیابی و بهبود کیفیت، برنامه‌ها و فعالیت‌های فوق برنامه و نبود برنامه‌ریزی راهبردی، اهداف و سیاست‌های روشن، رهبری و مدیریت قوی، سیستم حمایتی، زیرساخت‌ها و فرهنگ سازمانی برای بین‌المللی شدن اشاره کرد. در جهت تقویت وضعیت بین‌المللی شدن دانشگاه که در ارتباط با عوامل و فرایندهای مختلف می‌باشد. دانشگاه می‌تواند از طریق اجرای طرح بین‌المللی شدن که عمدتاً با قصد، چشم‌انداز و برنامه‌ریزی استراتژیک و با انتخاب بهترین روش فعالیت با اقدامات واقعی در زمینه‌های مختلف بین‌المللی شدن در کلیه سطوح کارکردهای آموزشی، پژوهشی و خدمات تخصصی است. که از جمله آن‌ها می‌توان به

برنامه‌های تبادل دانشجویی، برنامه درسی بین‌المللی شده، مطالعات منطقه‌ای و موضوعی، جذب دانشجویان بین‌المللی، فرآیند تدریس و یادگیری به روز و بین‌المللی، آموزش فرافرهنگی، برنامه‌های تحرک اعضای هیأت علمی و کارکنان، بازدیدهای بین‌المللی اعضای هیأت علمی و پژوهشگران، برنامه‌های مدرک مشترک اشاره کرد، همچنین، استفاده از زبان‌های خارجی مانند انگلیسی و عربی در آموزش، پروژه‌های پژوهشی مشترک، کنفرانس‌ها و سمینارهای بین‌المللی، توافقات پژوهشی بین‌المللی، برنامه‌های تبادل پژوهش، عرضه برنامه‌های آموزشی فراملی، ارتباطات بین‌المللی، مشارکت‌ها و ایجاد شبکه‌های بین‌المللی از این جمله می‌باشد. البته، مشارکت فعالانه اعضای هیأت علمی و کارکنان در دانشگاه، بیان رسالت و دستورالعمل‌ها، و نیز برنامه‌ریزی، مدیریت و ارزشیابی کیفیت در امر بین‌المللی دانشگاه موثر است.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

یافته‌های به‌دست آمده از پژوهش نشان داد که وضعیت موجود بین‌المللی شدن دانشگاه در کارکردهای آموزشی و پژوهشی در سطح رضایت بخش و کارکرد خدمات تخصصی در سطح نسبتاً و کمتر رضایت‌بخش می‌باشد. نتایج این سؤال پژوهش تا حدودی با پژوهش‌های بازرگان و همکاران (۱۳۸۹)، بندریس (۲۰۰۷)، منتظر (۱۳۸۷)، هورن، هندل و فرای (۲۰۰۷) و تیلور (۲۰۰۴) همسویی نسبی دارد. در پژوهش بازرگان و همکاران (۱۳۸۹) کیفیت فرایندهای برنامه‌های فراملی در شاخص‌های کارکرد آموزش نسبتاً مطلوب بوده است. منتظر (۱۳۸۷) نیز در ارزیابی دانشگاه‌های منتخب ایران، در سه کارکرد آموزشی، پژوهشی و خدماتی وضعیت مناسبی را توصیف کرده است. پژوهش تیلور (۲۰۰۴) در ارزیابی بین‌المللی شدن در سه کارکرد مربوطه چهار دانشگاه برجسته، فاصله زیادی تا وضعیت کاملاً مطلوب را گزارش کرده است. پژوهش بندریس (۲۰۰۷) در بررسی تلاش‌های بین‌المللی شدن دانشگاه‌های دولتی ایالت فلوریدا، دانشگاه فلوریدا را در حد متوسط و سپس به ترتیب دانشگاه‌های UCF، UWF، FIU، FAMU، FSU و کمترین فعالیت را دانشگاه FGCU ارزیابی کرده است. نتایج پژوهش هورن و همکاران (۲۰۰۷) در ارزیابی شاخص‌های بین‌المللی شدن، میانگین شاخص‌های مربوط به کارکرد خدمات تخصصی کمتر از کارکردهای پژوهشی و آموزشی بوده است.

از نتایج دیگر پژوهش، وضعیت بین‌المللی شدن کارکرد آموزشی دانشگاه از دیدگاه مدیران، اعضای هیأت علمی و کارشناسان در سطح رضایت بخش و از دیدگاه دانشجویان در سطح نسبتاً رضایت بخش بوده است. کارکرد پژوهشی از دیدگاه مدیران، اعضای هیأت علمی، کارشناسان و دانشجویان در سطح رضایت بخش و نیز کارکرد خدمات تخصصی از دیدگاه مدیران و اعضای

چگونگی بین‌المللی شدن یک دانشگاه در کارکردهای آموزش، پژوهش و خدمات ...

هیأت علمی در سطح رضایت بخش و از دیدگاه دانشجویان و کارشناسان در سطح نسبتاً رضایت بخش بوده است. نتایج مربوط به تفاوت در نظر دانشجویان درباره وضعیت بین‌المللی شدن کارکردهای آموزشی و خدمات تخصصی در مقایسه با نظر مدیران و اعضای هیأت علمی با نتایج پژوهش بسترورم (۲۰۱۰) همخوانی نسبی دارد. که از دلایل آن به همکاری و ارتباطات بین‌المللی بالای اعضای هیأت علمی و مدیران دانشگاه آنکارا در مقایسه با اعضای هیأت علمی و مدیران دانشگاه غازی و هم‌چنین بیشتر متمرکز بودن اعضای هیأت علمی و مدیران دانشگاه غازی بر روی منافع ملی اشاره شده است. با توجه به ارزیابی نامطلوب دانشجویان از فعالیت‌های آموزشی و خدمات تخصصی دانشگاه، از آن‌جا که دانشجویان از دروندادهای دانشگاه به‌شمار آمده و فرایندهای آموزش نیز برای آن‌ها انجام می‌گیرد و در ارتباط مستقیم و ملموس با فعالیت‌های آموزشی و ارائه خدمات هستند، شاید نتایج به‌دست آمده قابل دفاع باشد. و از سویی دیگر به نسبت دانشجویان و کارشناسان، خدمات آموزشی، پژوهشی و رفاهی بیشتری برای مدیران و اعضای هیأت علمی از قبیل خدمات پژوهشی، فرصت‌های مطالعاتی، رفاهی و... ارائه می‌شود. از این رو ارزیابی بهتری نسبت به فعالیت‌های بین‌المللی داشته‌اند. از دلایل دیگر می‌توان به آگاهی، ارتباطات و همکاری‌های بین‌المللی بیشتر مدیران و اعضای هیأت علمی و نوع فعالیت‌های آن‌ها و هم‌چنین در نظر گرفتن منافع و محافظه‌کاری آنان اشاره کرد. لذا در این زمینه دانشگاه می‌تواند کلیه دانشگاهیان را در بین‌المللی کردن دانشگاه فعال کرده و آگاهی و مشارکت آن‌ها را افزایش دهد. هم‌چنین نتایج نشان داد که بین وضعیت موجود بین‌المللی شدن دانشگاه در کارکردهای آموزشی، پژوهشی و خدمات تخصصی تفاوت معناداری در سطح ۰/۰۵ وجود دارد و وضعیت موجود کارکرد پژوهشی در رتبه اول و بعد از آن کارکرد آموزشی و در آخر کارکرد خدمات تخصصی دانشگاه قرار گرفته است. که با نتایج پژوهش هورن و همکاران (۲۰۰۷) همسویی داشته که در ارزیابی شاخص‌های بین‌المللی شدن مطالعه آن‌ها، کارکرد خدمات تخصصی از میانگین کمتری نسبت به کارکردهای پژوهشی و آموزشی برخوردار بوده است.

چالش‌ها و موانع بین‌المللی شدن دانشگاه مورد مطالعه در سه کارکرد اصلی دانشگاه یعنی، آموزش، پژوهش و خدمات تخصصی، که در یافته‌های پژوهش به آن‌ها اشاره گردید، با نتایج پژوهش سیاه (۲۰۰۹) در بخش موانع و چالش‌های بین‌المللی شدن و هم‌چنین نتایج پژوهش آیویی و مسعود (۲۰۰۷) در بخش جذب پایین دانشجوی خارجی که در دانشگاه‌های انگلستان تنها ۳۷ درصد جزء برندگان بین‌المللی محسوب شدند و تا رسیدن به وضعیت کاملاً رضایت‌بخش فاصله دارد، همخوانی داشت. با توجه به نتایج به‌دست آمده از پژوهش می‌توان گفت که دانشگاه مورد مطالعه، اهداف، سیاست‌ها و برنامه‌هایی برای بین‌المللی شدن دارد، اما در مسیر فرایند بین‌المللی شدن می‌بایست گام‌ها و اقدامات محکم‌تری در جهت تقویت وضعیت موجود بردارد.

در این راستا، دانشگاه می‌تواند با اجرای طرح جامع بین‌المللی شدن که با بیانیه مأموریت، چشم-انداز و برنامه‌ریزی استراتژیک و انتخاب بهترین سیاست‌ها، رویه‌ها و مدیریت قوی و بین‌المللی است، به پیاده‌سازی و اجرای طرح پرداخته و سپس وضعیت بین‌المللی شدن را با مقایسه دستاوردهای واقعی با طرح استراتژیک اولیه ارزیابی کند، تا به جایگاه اصلی مأموریت بین‌المللی و وضعیت کاملاً مطلوب و رضایت‌بخش دست یابد. با توجه به یافته‌های پژوهشی در سطح بین-المللی، پیشنهادها و راهکارهای عملی زیر در این راستا عرضه می‌گردد.

آموزشی

- جذب و استفاده از اعضای هیأت علمی بین‌المللی و گزینش دقیق آن‌ها با لحاظ کردن معیار-های بین‌المللی شدن
- جذب بیشتر دانشجویان خارجی و نخبه داخلی و نیز تبادل استاد و دانشجوی بین‌المللی
- تدریس به زبان‌های بین‌المللی از جمله انگلیسی و عربی
- گسترش تحصیلات تکمیلی و هم‌چنین ایجاد دوره‌های مشترک آموزشی و الکترونیکی با دانشگاه‌های خارجی در جهت جذب بیشتر دانشجویان خارجی به‌ویژه درس‌های انبوه باز برخط (MOOCs)^۱
- ایجاد شعبه‌ها و پردیس‌های بین‌المللی و اتصال به شبکه‌های آموزشی فراملی در سطح منطقه-ای و بین‌المللی
- ایجاد رشته‌های جدید و بین‌رشته‌ای و بازنگری در برنامه‌های درسی و لحاظ کردن محتوا و موضوع‌های بین‌المللی

پژوهشی

- گسترش پژوهش‌های بین‌المللی مشترک با دانشگاه و سازمان‌های خارجی
- گسترش مجله‌ها و نشریه‌های پژوهشی بین‌المللی
- برگزاری همایش‌ها، کنگره‌ها و کنفرانس‌های علمی بین‌المللی
- برگزاری دوره‌ها و فرصت‌های مطالعاتی و تحقیقاتی بین‌المللی مشترک
- توسعه منابع علمی، پایگاه‌های اطلاعاتی و ارتباطی بین‌المللی و فناوری‌های جدید و اینترنت پرسرعت
- ایجاد مراکز و هسته‌های مطالعاتی برای انجام مطالعات تطبیقی و بین‌المللی

---

1. Massive Open Online course

چگونگی بین‌المللی شدن یک دانشگاه در کارکردهای آموزش، پژوهش و خدمات ...

خدمات تخصصی

- سیستم حمایتی و پشتیبانی قوی و مستمر از سوی دولت و مجلس به خصوص سازمان‌ها و وزارتخانه‌های مرتبط از جمله وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، امور خارجه و ...
- استفاده از نخبگان، مشاوران، هنرمندان و فعالان اجتماعی بین‌المللی در جهت کمک به مأموریت بین‌المللی دانشگاه
- بازنگری در ساختار سازمانی دانشگاه و ایجاد واحدهای جدید از جمله واحدهای آموزش فراملی، مجازی، دانشجویان بین‌المللی، تبادل استاد و ...
- استفاده از مدیران قوی، کارآمد، کاریزما و بین‌المللی در بخش‌های مختلف دانشگاه و برقراری ثبات در مدیریت
- اختصاص و اعطاء منابع مالی ویژه به دانشگاه و همچنین درآمدزایی دانشگاه از منابع مختلف داخلی و خارجی
- ایجاد نظام اطلاع‌رسانی قوی در داخل و خارج از کشور و استفاده از مراکز، نمایندگی‌ها و خبرنگارهای بین‌المللی
- طراحی و اجرای سیستم ارزیابی جامع عملکرد و اعتبارسنجی کیفیت در دانشگاه
- عضویت در مجامع و انجمن‌های بین‌المللی، ایجاد کلوپ‌ها و شبکه‌های اجتماعی و فعال کردن انجمن دانش‌آموختگان به‌ویژه در ارتباط با دانش‌آموختگان خارجی
- ایجاد و توسعه زیرساخت‌های متناسب با دانشگاه بین‌المللی در بخش‌های مختلف آموزشی، پژوهشی و فناوری و خدماتی
- ارتباط بیشتر با نمایندگان علمی، سیاسی و فرهنگی ایران در خارج از کشور برای گسترش همکاری‌های دوجانبه
- تدوین چشم‌انداز و برنامه‌های راهبردی و برنامه‌های (بلند، میان و کوتاه مدت) و اجرایی کردن آن‌ها
- حذف برخی موانع سیاسی در ارتباطات و همکاری‌های بین‌المللی دانشگاهی
- تقویت زبان‌های بین‌المللی منابع انسانی دانشگاه از جمله انگلیسی و عربی در جهت ارتباطات بین‌المللی

منابع

بازرگان، عباس (۱۳۹۱). *مقدمه‌ای بر روش‌های تحقیق کیفی و آمیخته؛ رویکردهای متداول در علوم رفتاری*. تهران: انتشارات دیدار، چاپ سوم.

بازرگان، عباس. حسین قلی زاده، رضوان. دادرس، محمد (۱۳۸۹). نگاهی به آموزش عالی فراملی در کشور ایران: مسائل و چشم انداز. *فصلنامه پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی*، شماره ۵۸، صص ۱۷-۱. دفتر ریاست و روابط عمومی دانشگاه (۱۳۹۲). *آمار و اطلاعات دانشگاه "ب" (شهر و ناشر محفوظ)*. دفتر همکاری‌های علمی و بین المللی دانشگاه (۱۳۹۲). *اساسنامه، آمار و اطلاعات دانشگاه "ب" (شهر و ناشر محفوظ)*.

فشالنج، لیلا (۱۳۹۰). بررسی وضعیت بین المللی شدن آموزش عالی: مورد دانشگاه "ب". *پایان نامه کارشناسی ارشد مدیریت آموزشی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تهران*. منتظر، غلامعلی (۱۳۸۷). *مکتب و مکاتبات دانشگاه (کنکاشی در جایگاه علمی دانشگاه های برگزیده ایران و جهان)*. تهران: مرکز تحقیقات سیاست علمی کشور.

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری (۱۳۸۹). *برنامه پیشنهادی مرکز همکاری‌های علمی بین المللی براساس برنامه تقدیمی وزارت به مجلس شورای اسلامی در بخش بین الملل سال ۱۳۸۹*، برگرفته از سایت

<http://msrt.ir>

Altbach, Philip .G. Knight, Jane (2007). The Internationalization of Higher Education: Motivation and Realities. *Journal of Studies in International Education*, Vol. 11, No. 3/4, pp. 290-305.

Ayoubi, Rami. M. Massoud, Hiba .K (2007). The Strategy of Internationalization in Universities: A Quantitative Evaluation of the Intent and Implementation in UK Universities, *International Journal of Educational Management*, Vol. 21, No. 4, pp. 329-349.

Bendriss, Rachid(2007). Internationalization Efforts at State Universities in Florida. *Dissertation for the Degree of Doctor of Education*, College of Educational the University of Central Florida.

Bostrom, Cheryl. A(2010). Diffusion of Internationalization in Turkish Higher Education. *Journal of Studies in International Education*, Vol. 14, No. 2, pp. 143–160.

Cushner, Kenneth & Mahon, Jennifer(2002). "Overseas Student Teaching: Affecting Personal, Professional, and Global Competencies in an Age of Globalization". *Journal of Studies in International Education*, Vol. 6, No.1, pp. 44-58 .

De wit, Hans(2002). *"Internationalization of Higher Education in the United States and Europe a Historical, Comparative, and Conceptual Analysis"*. Westropt, Connecticut and London: greenwood press.

De wit, Hans. Jaramillo, Cristina. Isabel, Avila .Gacel, Jocelyne . Knight, Jane (2005). *Higher Education in Latin America The International Dimension*, Washington, D.C. The World Bank.

Horn, Aaron.S; Hendel, Darwin .D & Fry, Gerald. W(2007). Ranking the International Dimension of Top Research Universities in the United States. *Journal of Studies in International Education*, Vol. 11, No. 3/4, PP. 330-358.

Hudzik, John. K(2011). *Comprehensive Internationalization From Concept to Action*, NAFSA: Association of International Educators, Washington, D.C.PP. 1-42.

- Knight, Jane (1994). Internationalization of Canadian Universities. *Dissertation Doctor of philosophy Department of Educational Administration*, Michigan State university.
- Knight, Jane (2006). Higher Education Crossing Borders: A Guide to the Implications of the General Agreement on Trade in Services(GATS) for Cross-border Education. *A Report Prepared for the Commonwealth of Learning and UNESCO*, UNESCO.
- Knight, Jane (1999). *Internationalization of Higher Education*. Quality and Internationalization in Higher Education. Organization For Economic Co-operation and Development (OECD), Published in Paris, France.
- Knight, Jane (2003). Updated Internationalization Definition. *Journal of International Higher Education*, vol. 33, p. 2 –3.
- Knight, Jane. De wit, Hans (1997). *Internationalization of Higher Education in Asia Pacific Contries*. Amsterdam, Netherlands: European Association for International Education.
- Knight, June (2003). Internationalization of Higher Education Practices and Priorities: 2003 IAU Survey Report. International Association of Universities.
- Qiang, Zha (2003). Internationalization of Higher Education: Toward a Conceptual Framework. *Journal of Policy Futures in Education*, vol .1, No. 2, pp. 248-270.
- Scott, J.C (2006). The Mission of the University: Medieval to Postmodern Transformations. (Educational changes). *Journal of Higher Education*, Vol. 77, No. 1, pp. 1-39.
- Siah, Farah(2009). Internationalization of Higher Education in Iran: an Interpretive Case Study of Perceptions of A Selected Group of University Professors. *A Dissertation for the Degree of Doctor Philosophy in Education*, University of Hawaii.
- Taylor, John (2004). Toward a Strategy for Internationalization: Lessons and Practice From Four Universities, *Journal of Studies in International Education*, Vol. 8, No. 2, pp. 149-171.
- Teichler, Uirich (2004). The Changing Debate on Internationalization of Higher Education, *Journal of Higher Education*, Vol. 48, pp. 5–26.
- Varghese, N.V (2009). *Globalization, Economic Crisis and National Strategies for Higher Education Development*. Published by: *International Institute for Educational Planning*, UNESCO, PP. 1-36.